

detaljno prikazuje taj proces i donosi dosta izvornih izjava vodećih političkih osoba srpske politike koje pokazuju da je cilj bio upravo spomenuto uništenje grada.

Ratne okolnosti od 1992. do 1995. dovele su do toga da kraj rata Sarajevo dočeka kao podijeljeni grad. Rezultati nasilne podjele grada djelomično su anulirani povlačenjem snaga Vojske Republike Srpske s pojedinih teritorija, koji su nakon toga mirno reintegrirani s ostatkom Sarajeva. Pitanje reintegracije tretirao je u svojem radu Edin Omerčić, prateći taj proces od različitih ideja i želja o sudbini Sarajeva tijekom pregovora u Daytonu do konačoga čina uspostavljanja vlasti i organa uprave Federacije Bosne i Hercegovine na dobivenom prostoru. Autor je pokazao i kako su različiti politički faktori, osobito srpski, reagirali na vijest i konačno saznanje da će pojedini dijelovi grada pripasti Federaciji Bosne i Hercegovine.

Na kraju je potrebno istaknuti da sadržaj ovoga zbornika može biti interesantan brojnim istraživačima zbog različitih aspekata istraživanja, ali i razdoblja koje pokriva. Svojim prilozima autori su doprinijeli rasvjetljavanju prošlosti Sarajeva, ali i upozorili na važnost i potrebu istraživanja usmjerenih na lokalnu razinu.

Ajdin Muhedinović

Willemijn Ruberg, *History of the Body (Theory and History)* (London: Red Globe Press, 2020), 155 str.

U svojoj knjizi povjesničarka Willemijn Ruberg daje prvi cjeloviti uvod u historiju tijela. Ovo jezgrovito djelo donosi pregled različitih konceptijskih i teorijskih pristupa korištenih za proučavanje tijela u prošlosti, pokazujući na koji način svaka teorija naglašava određene aspekte tijela. Autorica kritički procjenjuje prednosti i nedostatke svakoga pristupa. Knjiga se temom povijesti tijela i njezina razvoja bavi unutar povijesti kulture, ali uključuje te istražuje i niz drugih tema kao što su spolnost, rod, seksualnost, *queer*, rasizam, histerija, anoreksija, tjelesna samodisciplina. Donoseći mnoštvo primjera, govori i o razlikama povijesti tijela i srodnih disciplina kao što su povijest medicine, emocija, povijest jastva i rodna povijest.

Knjiga je podijeljena na uvod, šest poglavlja i zaključak. Uvod (str. 1–5) donosi pregled razvoja povijesti tijela kao zasebnoga polja od antike do suvremenoga doba. Autorica iznosi važne teorijske pristupe, ideje i zasluge znan-

stvenika koji su doprinijeli razvoju ove discipline. Uvodni dio donosi i kratak pregled svih idućih poglavlja.

Prvo poglavlje, „Body, Mind, and Self: Historical Perspectives” (str. 7–22), bavi se pregledom zbivanja u povijesti ljudskoga tijela od antike do modernoga doba, s fokusom na tijelo kao kulturni entitet. Poglavlje donosi pregled najvažnijih teorija koje se protežu tijekom duljega povijesnog razdoblja, poput *humoralne teorije*, koja se u povijesti medicine zadržala do početka XX. stoljeća. Autorica piše o konceptualizaciji tijela u pojedinim razdobljima, od antike, preko kršćanskoga dualizma, industrijalizacije tijela do modernoga tijela, koje se promatra kroz prizmu otkrića medicinske znanosti. Posebna je pozornost posvećena novom idealu mršavosti i zdravlju, kao i tjelesnoj samodisciplini i prikladnosti.

Poglavlje „The Modern Body, Discipline, and Agency” (str. 23–38) govori o dvije najistaknutije teorijske perspektive vezane uz tjelesnu disciplinu: o Norbertu Eliasu i *civilizacijskom procesu* te o Michelu Foucaultu i *pokornim tijelima*. Fokus je stavljen na nove moderne disciplinske prakse u odnosu na tijelo. Nadalje, poglavlje se bavi postkolonijalnim kritikama pojma *civilizacija* te ulogom tijela i rase u tim kritikama. Autorica se bavi i problematikom povijesti ljepote i mode kao pokazateljima tjelesne discipline, dajući primjer „kontroverze korzeta”, simbola discipline i ugnjetavanja ženskoga tijela u XIX. stoljeću. Posljednji dio poglavlja posvećen je politici tijela: političkim pokretima poput feminizma drugoga vala, pokreta za građanska prava, pokreta za prava osoba s invaliditetom i pokreta za prihvaćanje tjelesne debljine.

Treće poglavlje, „The Social Construction of the Body and Disease” (str. 39–55), razrađuje socijalne konstruktivističke teorije o tijelu, bolesti i invalidnosti, rodu i seksualnosti. Autorica piše o biološkim i kulturnim poimanjima raznih bolesti, primjerice socijalnom modelu invaliditeta i feminističkom objašnjenju histerije i anoreksije kao kulturne konstrukcije, ali i o shvaćanju bolesti kroz zamršene modele interakcije biologije, psihologije i kulture. U poglavlju se govori i o političkim idejama esencijalista i socijalnih konstruktivista, kao i kritikama socijalnoga konstruktivizma.

Prvi dio poglavlja „The Body, Gender and Sexuality” (str. 57–71) predstavlja rad povjesničara Thomasa Laqueura, koji spol prikazuje kao kulturnu konstrukciju. Drugi dio usredotočen je na različite dijelove tijela – od genitalija, spolnih žlijezda, hormona i kromosoma do mozga – koje povjesničari u različitim povijesnim trenucima smatraju središtem ženstvenosti ili muškosti. Poglavlje zatim fokus usmjerava na temu tijela u feminističkoj, rodnoj i *queer* teoriji, uključujući rad Simone de Beauvoir, Michela Foucaulta i Judith Butler. Ti teoretičari problematiziraju odnose tijela, spola i seksualnosti. Na kraju poglavlja povijest *queera* uspoređuje se s *queer* teorijom.

Peto poglavlje, „Experiencing the Body” (str. 73–91), usredotočuje se na fenomenologiju, habitus i psihoanalizu. Raspravlja se o idejama francuskoga filozofa Mauricea Merleau-Pontyja, uključujući njegove feminističke i postkolonijalne kritičare (Iris Marion Young i Frantza Fanona), kao i brojne povjesničare koji su koristili fenomenološke pristupe za rekonstrukciju i tumačenje tjelesnih iskustava u prošlosti. Nadalje, razmatra se poimanje *habitus*a Pierrea Bourdieua, koji naglašava da se tjelesni pokreti uče i internaliziraju. Autorica se bavi i metodom *psihoanalize*, koja ima ulogu u istraživanju pojedinačnoga, interno proživljenog tijela.

Završno poglavlje, „Materialist Approaches to the Body” (str. 93–109), govori o nedavnom *materijalnom zaokretu* u humanističkim znanostima, čiji je glavni interes povezanost ljudi s predmetima, životinjama ili drugim akterima koji nisu ljudi. Autorica se osvrće na *neurohistorijski* pristup koji je predložio povjesničar Daniel Lord Smail, a govori i o *novim materijalističkim* učenjacima poput Karen Barad i Gillesa Deleuzea, uključujući neke povjesničare koji se bave *praksiografskim pristupom*, od kojih se ističe Annamarie Mol. Autorica apostrofira da se *materijalni zaokret*, uz *kulturni*, smatra drugim najvažnijim zaokretom za historiju tijela.

Zaključak (str. 111–114) sažima cijelu knjigu, donoseći kratak pregled svih temeljnih teorijskih i konceptijskih pristupa i njihovih utjecaja na razvoj historije tijela.

Na kraju knjige nalazi se pregled bilježaka, rječnik pojmova s napomenama, popis članaka koji se preporučuju za daljnje čitanje, kao i abecedni indeks pojmova. Knjiga ne sadržava ilustracije, ali je pisana jednostavnim jezikom i jasno strukturirana, što čitatelju omogućuje lako snalaženje u štivu.

Iako knjiga donosi povijesni pregled historije tijela, autoričin interdisciplinarni pristup čini ju korisnim štivom ne samo za studente povijesti, nego i za povjesničare medicine, ali i sve koji imaju interes proučiti povijest tijela i naučiti nešto više o ovoj tematici.

Mirjam Vida Blagojevic

Stephen D. King, *Kada novca ponestane. Kraj imućnog Zapada* (Zagreb: Mate d.o.o., 2015), 290 str.

Jedan od najvažnijih zadataka proučavanja ekonomske povijesti jest definiranje silnica koje su determinirale određeno ekonomsko stanje. Knjiga *Kada novca ponestane. Kraj imućnog Zapada* pokušaj je poziva budućim naraštaji-